

Punkte	
Eksamihinne	
Aastahinne	
Teema nr	

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM

ÜHISKONNAÕPETUS

13. JUUNI 2013

SA INNOVE

Õpilase ees- ja perekonnanimi: _____

Kool: _____

Maakond/linn: _____

Isikukood: | | | | | | | | | | | | | | | | | |

MEELESPEA

1. Mõtle rahulikult, aega on 2 tundi ja 30 minutit.
2. Eksamitöö küsimustele vastamise järjekord vali ise.
3. Enne vastamist loe tähelepanelikult tööjuhendeid.
4. Vastamisel on lubatud kasutada põhiseadust.
5. Kirjuta eksamitöö sinise või musta tindi või pastaga. Harilikku pliiatsit kasutada ei ole lubatud.
6. Kirjuta vastused loetavalt ja üheselt mõistetavalt selleks ettenähtud kohtadele.
7. Paranduste tegemisel tõmba vale vastus maha ja kirjuta õige asemele.
8. Vastust üle kirjutada ega korrektuuripliiatsit või -linti kasutada ei ole lubatud.

I. ÜHISKOND KUI INIMESTE OLEMASOLU VIIS (15 p)

1. Pluralistlik ühiskond (6 p)

1.1. Täida tabel. Paiguta märksõnad lahtritesse. Kirjuta lahtritesse numbrid. 4 p
(9 õiget 4 p, 8–7 õiget 3 p, 6–5 õiget 2 p, 4–3 õiget 1 p)

1. konservatism
2. liberalism
3. seltsid
4. õpilased
5. erakonnad
6. ametiühingud
7. sotsiaaldemokraatia
8. lastega pered
9. naised

Ideoloogiad	Organisatsioonid	Sotsiaalsed grupid

1.2. Huvisid tasakaalustatakse ja konflikte lahendatakse enamusotsuste, kompromisside või konsensuse abil. Vali üks meetod ja seleta selle sisu. Kirjuta üks näide. 2 p

Valitud meetod: _____
Meetodi selgitus: _____

Näide: _____

2. Protestiavaldus (3 p)

Andres Varustin. 22. 09.2012

Andres Varustin. 01.10.2012

2.1. Millise eriala töötajate protestiavaldust karikatuuril kujutatakse? 1 p

2.2. Nimeta üks põhjus, miks selle eriala töötajad streikisid. 1 p

2.3. Nimeta peale streigi demokraatlikus ühiskonnas veel üks lubatud protestiavalduse vorm. 1 p

Täidab
hindaja

4p

1

2p

2

SA INNOVE

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM ÜHISKONNAÕPETUS 2013

2. Eesti Vabariigi põhiseadus (6 p)

2.1. Mida tähendab väide „Põhiseadus on Eesti riigi alusdokument”? 1 p

2.2. Kes on kõrgeima riigivõimu kandja ja kuidas ta oma võimu teostab? 3 p

Kõrgeima riigivõimu kandja:

Võimu teostamine: a)

b)

2.3. Kellel on õigus alkatada põhiseaduse muutmist? 1 p

2.4. Nimeta üks põhiseaduslik institutsioon, mis tegeleb põhiseaduslikkuse järelvalvega. 1 p

3. Kodanikukaitse (5 p)

3.1. Sõnasta kodanikukaitse eesmärk. 1 p

3.2. Millist abi on võimalik saada Eesti riigilt hädaolukorras? Selgita näite abil. 1 p

3.3. Too üks näide, mida Sina oled teinud, et vältida võimalikku hädaolukorda või õnnetust. 1 p

3.4. Kuidas kasutad hädaolukorras antud märkidelt saadud infot? Selgita. 2 p

Täidab
hindaja

1 p

12

3 p

13

1 p

14

1 p

15

1 p

16

1 p

17

1 p

18

2 p

19

SA INNOVE

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM ÜHISKONNAÕPETUS 2013

3. Palk (6 p)

Tööandja ja töötaja sõlmivad töölepingu.
Vali igas alapunktis üks õige vastus ja **tõmba sellele joon alla.**

1) Töötajale arvestatud palgast arvestatakse omakorda maha 2,8%, mis on

a) töötuskindlustusmakse b) sotsiaalmaks c) käibemaks

2) Töötajale arvestatud palgast arvestatakse omakorda maha 2%, mis on kohustuslik

a) elukindlustus b) kogumispension c) varakindlustus

3) Töötajale arvestatud palgast arvestatakse omakorda maha tulumaks, mis on

a) 20% b) 21% c) 22%

4) Töötaja pangaarvele kantakse

a) brutopalk b) netopalk c) emapalk

5) Tööandja maksab arvestatud palgast 1,4%, mis on

a) töötuskindlustusmakse b) töötuhüvitis c) töötu abiraha

6) Tööandja maksab töötaja palga alusel riigile 33%

a) käibemaksu b) tulumaksu c) sotsiaalmaksu

Täidab
hindaja

1 p

42

1 p

43

1 p

44

1 p

45

1 p

46

1 p

47

4

9

1.3. Töölepingu seaduses on loetletud tingimused, millisel juhul ei tohi alaealist tööle rakendada. Too iga tingimuse kohta üks näide (amet, töö, töökoht vm). 4 p

a) ohustab alaealise kõlblust – _____

b) sisaldab ohte, mida alaealine ei suuda õigel ajal märgata ega ära hoida kogemuse või väljaõppe puudumise tõttu – _____

c) takistab alaealise sotsiaalset arengut või hariduse omandamist – _____

d) ohustab alaealise tervist töö iseloomu või töökeskkonna ohutegurite tõttu – _____

2. Ettevõtlus. (3 p)

Ettevõtted omaniku liigi järgi.

Aasta	Riik omanik	Kohalik omavalitsus	Eesti eraomanik	Välismaine eraomanik
1995	579	580	27 387	1981
2000	72	278	32 090	2369
2005	74	246	40 453	3928
2010	69	224	56 882	5275

http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=29923

Vasta tabeli ja oma teadmiste põhjal, kas väide on õige või vale. Täida tabel (õige + või vale –). (7 õiget 3 punkti, 5–6 õiget 2 punkti, 3–4 õiget 1 punkt.)

Väide	+/-
1. Kõige rohkem ettevõtteid kuulub kolmandale sektorile.	
2. Välismaiste eraomanike arv on kasvav.	
3. Eraomanikele kuulub kõige rohkem ettevõtteid.	
4. Kohalikele omavalitsustele kuuluvate ettevõtete arv on rohkem vähenenud kui riigile kuuluvate ettevõtete arv.	
5. Kohaliku omavalitsuse omand on munitsipaalomand.	
6. Ettevõtted on kantud Eesti rahvastikuregistrisse.	
7. Erasektori peamine eesmärk on tulu saamine.	

Täidab
hindaja

1 p

37

1 p

38

1 p

39

1 p

40

3 p

41

III. RAHVAS, ÕIGUS, DEMOKRAATIA (20 p)

1. Kodanikuühiskond (6 p)

Tabelis on toodud Eesti ja tema naaberriikide noorte usaldus erinevate institutsioonide vastu. Välja toodud on protsendid (%) 8. klassi õpilaste vastustest, kes märkisid „täiesti” või „üpris palju”.

Riik	Usaldan oma riigi valitsust	Usaldan poliitilisi parteisid	Usaldan meediat	Usaldan kooli	Usaldan inimesi üldse
Eesti	62	23	54	71	58
Soome	82	61	80	76	76
Venemaa	88	51	41	84	51
Läti	32	25	65	73	58
Rootsi	73	60	54	64	67

Analüüsi aluseks on Rahvusvahelise Haridustulemuste Hindamise Assotsiatsiooni (IEA) korraldatav kodanikuhariduse uuring, mis viidi läbi 2009. aastal. Uuringus osales Eestist 140 kooli. Küsitlusele vastasid 8. klassi õpilased.

www.hm.ee/index.php?popup=download&id=11051

1.1. Mis uuringu andmed on tabelis esitatud? 1 p

1.2. Kes Eestist osalesid antud uuringus? 1 p

1.3. Millist institutsiooni on Eesti õpilased kõige rohkem usaldanud? 1 p

1.4. Millise riigi noored on riigiinstitutsioonide vastu kõige usaldavamad? 1 p

1.5. Millist institutsiooni Sina usaldad kõige rohkem? Miks? 1 p

Institutsioon: _____

Põhjendus: _____

1.6. Kas riigile peaks olema tähtis, et kodanikud tema institutsioone usaldavad? 1 p

Märgi otsustus **X** ja põhjenda.

Jah, on küll tähtis Ei, see ei oma tähtsust

Põhjendus: _____

Täidab
hindaja

1 p

20

1 p

21

1 p

22

1 p

23

1 p

24

1 p

25

2. Töö allikaga (6 p)

Eesti Inimõiguste Keskuse raport „Inimõigused Eestis 2011“ toob esile mitmeid positiivseid arenguid inimõiguste valdkonnas, kuid paraku on ka murettekitavat paigalseisu. /..../ Euroopa Inimõiguste Kohus ütles juba ammu, et kõikidelt vangidelt ühe põhiõiguse, valimisõiguse äravõtmine ainult seepärast, et nad kannavad vanglakaristust, ei ole õige. Eestis eemaldati mullu riigikogu valimistelt kokku 1416 vangi. /..../ Olukord meeste ja naiste palgalõhe osas ei ole sugugi paranenud. Naised on tööpõllul keskel läbi kolmandiku võrra meestest odavamad haridustasemest sõltumata. Aastaraamatu koostajad töid positiivsete arengutena välja näiteks riigilõive vähendava seaduse riigikokku jõudmise, samuti inimkaubanduse kriminaliseerimise karistusseadustikus. Jätkuvalt muretseti aga rahvusvähemuste ning puudega inimeste olukorra pärast, aga ka eraelu puutumatust riivava järelikust tegevuse regulatsioonide pärast.

http://www.postimees.ee/804564/raport-inimoiguste-rikkumise-lopetamiseks-pole-poliitilist-tahet/ Avaldatud 11.04.2012.

2.1. Selgita väidet „Inimõigused on universaalsed”. 1 p

2.2. Kes peab Eestis tagama inimõiguste järgimise? Tee valik ja selgita näite abil. 2 p

a) riik _____ b) Eesti Inimõiguste Keskus _____ c) inimene ise _____

Selgitus: _____

2.3. Nimeta allika alusel üks positiivne areng inimõiguste valdkonnas Eestis. 1 p

2.4. Nimeta allika alusel üks murettekitav näide inimõiguste valdkonnas Eestis. 1 p

2.5. Mis institutsioon võib karistada inimõiguste alaste rikkumiste eest? 1 p

3. Nimeta kaks Eesti Vabariigi kodaniku õigust, mis ei laiene Eestis viibivatele välisriigi kodanikele ja kodakondsuseta isikutele. (2 p)

1) _____

2) _____

Täidab
hindaja

1 p

26

2 p

27

1 p

28

1 p

29

1 p

30

2 p

31

4. Lapse õigused ja kohustused. Kõik inimesed vastutavad lapse õiguste kaitse eest, kaasa arvatud lapsed ise. Sõnasta allpool nimetatud õigusest lähtudes kohustus. (3 p)

LAPSE ÕIGUSED	LAPSE KOHUSTUSED
Kõigil lastel on õigus kaitsele vägivalla eest.	
Kõigil lastel on õigus puhtale elukeskkonnale.	
Kõigil lastel on õigus haridusele.	

3 p

32

5. Kodakondsus (2 p)

Otsusta, kas väide on õige või vale. Täida tabel (õige + või vale –).

(5–6 õiget 2 punkti, 3–4 õiget 1 punkt)

Väide	+/-
1. Eesti kodakondsuse võib omandada sünnikoha järgi.	
2. Eesti kodakondsuse võib saada naturalisatsiooni korras.	
3. Eesti presidendiks saab kandideerida ainult sünnijärgne kodanik.	
4. Kelleltki ei tohi veendumuste pärast võtta Eesti kodakondsust.	
5. Eesti kodanik saab olla rahvuselt ainult eestlane.	
6. ID-kaart on riigi sisene kohustuslik isikut tõendav dokument alates 15. eluaastast.	

2 p

33

6. Nimeta üks rahvusest tulenev põhiseaduslik õigus. (1 p)

1 p

34

IV. RIIK, INDIVIID JA MAJANDUS (16 p)

1. Piirangud alaealise töölevõtmisel (7 p)

1.1. Kes on vastavalt Eestis kehtivatele seadustele alaealine? 1 p

1 p

35

1.2. Nimeta kaks põhjust, miks on piirangute kehtestamine alaealiste tööleasumisel vajalikud. 2 p

a) _____

b) _____

2 p

36